

KAPITOLA 9

Přímé zahraniční investice do technologicky vyspělých oblastí

Liberalizace pohybu kapitálu umožňuje růst přímých zahraničních investic, který je dále urychlen pokrokem v informačních a komunikačních technologiích. Na přímé zahraniční investice navazuje vznik nadnárodních podniků s následným šířením nových technologií do jejich afilací.

V kapitole 9 jsou uvedeny základní pojmy a ukazatele charakterizující přímé zahraniční investice, jejich průběh ve sledovaném období. Je hodnocen stav přímých zahraničních investic, průběh jejich přílivu a odlivu. Dále jsou tyto investice členěny teritoriálně, podle skupin odvětví, a ve zpracovatelském průmyslu podle skupin technologické náročnosti - pozornost je věnována skupinám odvětví high-tech a medium high-tech. Je provedeno srovnání velikosti přílivu a odlivu přímých zahraničních investic ČR s dalšími státy OECD v roce 2001. Kapitola se věnuje také činnosti nadnárodních podniků.

9.1 Metodologie

9.1.1 Přímé zahraniční investice: definice a sledované základní ukazatele

Přímou zahraniční investici (PZI) lze definovat na základě vlastnictví akcií nebo hlasovacích práv. O přímou zahraniční investici se jedná, když v podniku zahraniční investor vlastní 10 a více procent akcií nebo hlasovacích práv. Podle výše podílu, který investor v podniku vlastní, se podle metodiky rozlišuje: menšinové vlastnictví (10-50%) a většinové vlastnictví (více než 50%). Při většinovém vlastnictví je jedná o afilace (dceřinné společnosti) zahraničních firem.

Základní sledované ukazatele

Mezi mezinárodně zjišťované ukazatele z oblasti přímých zahraničních investic patří:

- Příliv přímých zahraničních investic do země a odliv tuzemských přímých investic do zahraničí za určitý časový úsek (obvykle rok) (FDI inward and outward flows). Příliv ukazuje ekonomické klima a přitažlivost dané země a odvětví pro nové investice, odliv rozsah expanze podniků se sídlem v dané zemi do zahraničí. Příliv i odliv investic se pak dále skládají ze složek: přímé zahraniční investice, reinvestované zisky, ostatní investice.
- Stav zahraničních investic v dané zemi a stav tuzemských investic v zahraničí (FDI position inward/outward) vyznačuje celkový rozsah zahraničních investic v tuzemsku a rozsah tuzemských investic (domácích mateřských podniků a tuzemských dceřinných společností zahraničních podniků) v zahraničí v daném časovém bodě – obvykle k 31.12. běžného roku. Stav zahraničních investic v dané zemi a stav tuzemských investic dané země v zahraničí se skládají analogicky jako předchozím případem ze složek: přímé zahraniční investice, reinvestované zisky, ostatní investice.

Mezi další ukazatele se řadí např. příjmy z přímých investic (FDI income) informující jak o příjmech z přímých zahraničních investic v tuzemsku (podniky se zahraničním vlastnictvím), tak o příjmech z přímých investic tuzemských podniků v zahraničí v daném časovém úseku.

9.1.2 Způsob zajištění údajů o přímých zahraničních investicích

Statistiku údajů z oblasti přímých zahraničních investic v členění podle toku investic (příliv a odliv) a stavu investic ke konci běžného roku (k 31.12.) zajišťuje v České republice centrální banka, tj. Česká národní banka.¹ Při vytváření statistiky přímých zahraničních investic vychází ČNB z metodiky OECD, Eurostatu a MMF. S oblastí vykazování PZI úzce souvisí problematika globalizace a statistika zahraničních afilací. ČNB přistoupila v roce 1998 ke změně metodiky vykazování PZI s cílem harmonizovat statistiku přímých investic s mezinárodními standardy. Údaje za statistiku zahraničních afilací jsou dostupné za Českou republiku od roku 1999.

¹ Další informace lze nalézt na internetové adrese www.cnb.cz.

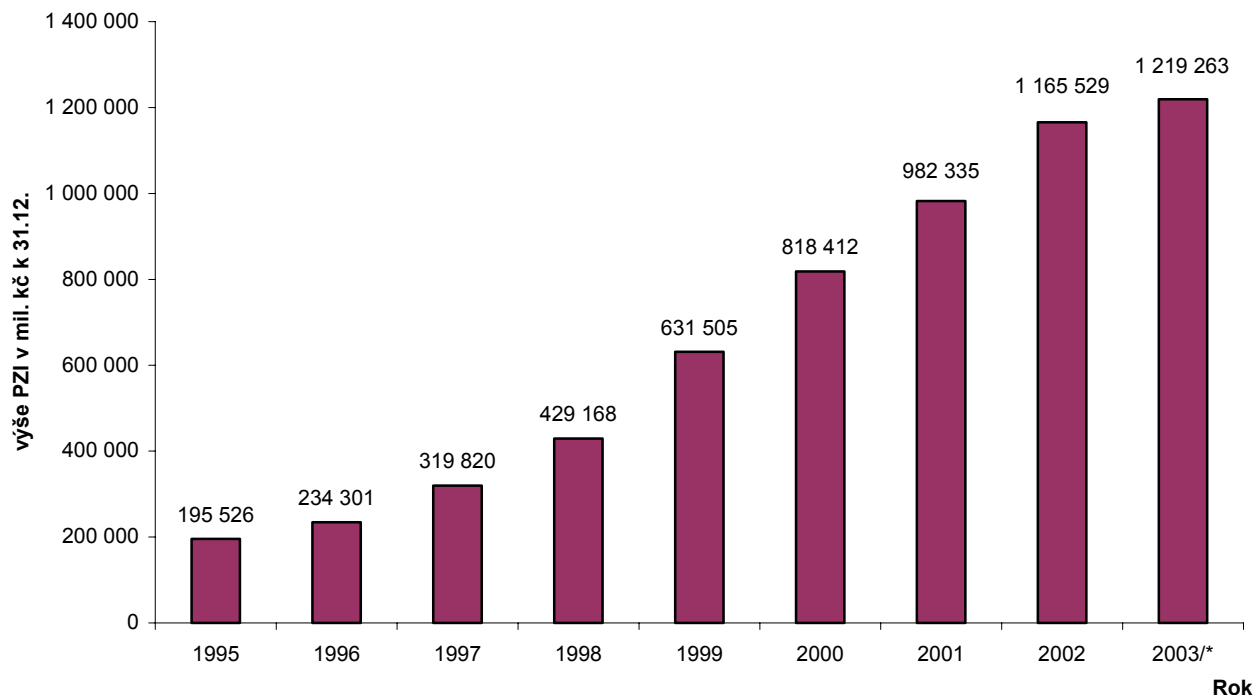
9.2 Přímé zahraniční investice v ČR

9.2.1 Stav přímých zahraničních investic

Podle předběžných údajů České národní banky dosáhly přímé zahraniční investice v ČR v roce 2003 (k 31.12.) částky 1 219 263 mil. Kč. Ve srovnání s předchozím rokem došlo k nárůstu o 4,6 %, když v předchozím roce 2002 činily přímé zahraniční investice 1 165 529 mil. Kč.

Graf č. 9-1:

Stav přímých zahraničních investic v ČR v období 1995-2003 (k 31.12.)

Poznámka: /* - předběžné údaje

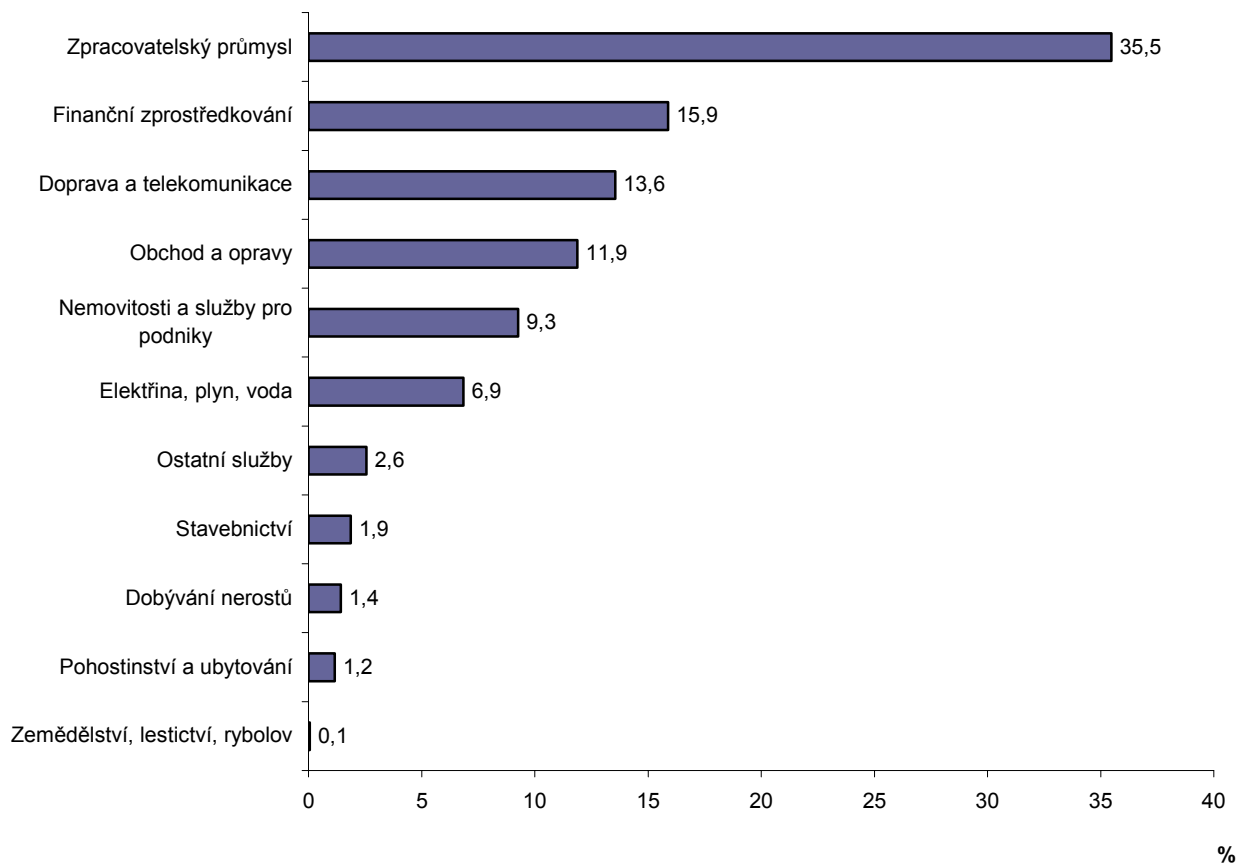
Zdroj: ČNB

Graf částek PZI v období 1995-2003 ukazuje rostoucí trend stavu přímých zahraničních investic v ČR. Přitom průměrný roční růst přímých zahraničních investic ve sledovaném období činil 25,7 %. Nejvyšší meziroční procentní růst, který činil 47,1 %, byl zaznamenán mezi roky 1998 a 1999. Naopak nejmenší meziroční růst byl mezi roky 2002 a 2003, a to pouze 4,6 % - za rok 2003 se jedná o předběžný údaj. Celkový stav přímých zahraničních investic se skládá z následujících položek: základní kapitál, reinvestované zisky a ostatní kapitál - pro tuto analýzu, která je věnována hlavně analýze údajů z oblasti vědy a technologie, bereme pouze celkové hodnoty stavu PZI.

Členění PZI podle odvětvové klasifikace (OKEČ)

Často užívaným členěním přímých zahraničních investic, které ukazuje stav investic v jednotlivých odvětvích národního hospodářství, je klasifikace podle odvětvové struktury, nazývané také OKEČ. Mezi odvětví s nejvyšší mírou (stavem) přímých zahraničních investic patří jednoznačně zpracovatelský průmysl (OKEČ 15-37). V roce 2002 činil podíl PZI v tomto odvětví 35,5 % z celkové částky PZI v ČR. K dalším odvětvím se silnými investicemi PZI se řadily: finanční zprostředkování (podíl 15,9 %) a doprava a komunikace (podíl 13,5 %). K odvětví u kterého byly zaznamenán nejmenší stav PZI ke konci roku 2002 patřilo zemědělství, lesnictví a rybolov (OKEČ 01-05). Podíl zde činil pouze 0,1 % z celkových PZI. Blíže viz graf na následující straně.

Pro účely této analýzy je důležitým číslem podíl přímých zahraničních investic v OKEČ 73 spadající pod odvětví nemovitostí a služeb pro podniky (OKEČ 70-74), což je oblast, kam se řadí právě výzkum a vývoj. V roce 2002 činil podíl PZI v této OKEČ 0,1 % z celkového stavu přímých zahraničních investic k 31.12.2002 v ČR.

Graf č. 9-2:**Stav přímých zahraničních investic v ČR podle OKEČ k 31.12. 2002 (%)**

Zdroj: ČNB

Z grafu je zřejmé, že ve zpracovatelském průmyslu (OKEČ 15-37) dosáhly přímé zahraniční investice podílu 35,5 %. Pokud bychom vzali podíl za odvětví služeb celkem (tj. OKEČ 50-99), dostali bychom se k podílu 54,3 % a částce 633 187 mil. Kč. Z toho plyne, že nejvíce PZI bylo v roce 2002 zaznamenáno právě v odvětví služeb.

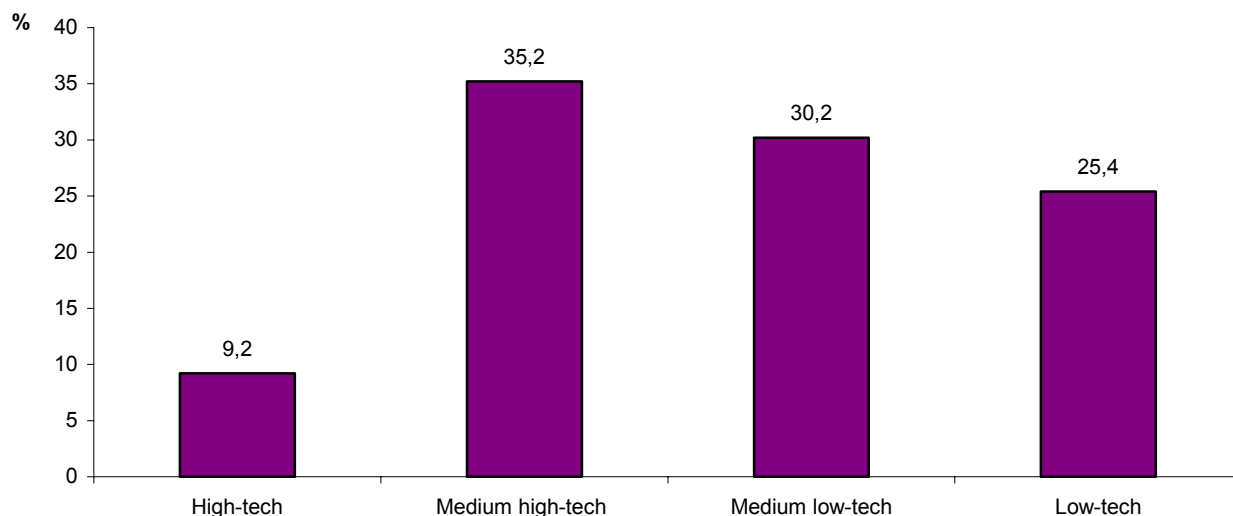
Tab. č. 9-1:**Stav přímých zahraničních investic podle OKEČ k 31.12. 2002 (v mil. Kč a %)**

OKEČ	Odvětví národního hospodářství	v mil. Kč	%
01-05	Zemědělství, lesnictví, rybolov	612,3	0,1
10-14	Dobývání nerostů	16 688,6	1,4
15-37	Zpracovatelský průmysl	413 533,8	35,5
40-41	Elektřina, voda, plyn	79 858,7	6,9
45	Stavebnictví	21 648,5	1,9
50-52	Obchod a opravy	138 545,7	11,9
55	Pohostinství a ubytování	13 574,7	1,2
60-64	Doprava a telekomunikace	157 972,5	13,6
65-67	Finanční zprostředkovatelství	185 173,3	15,9
70-74	Nemovitosti a služby pro podniky	108 067,2	9,3
	z toho:		
73	Výzkum a vývoj	1 046,7	0,1
75-99	Ostatní služby	29 853,7	2,6
01-99	CELKEM	1 165 529,1	100,0

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČNB

Graf č. 9-3:

Stav přímých zahraničních investic ve zpracovatelském průmyslu podle skupin technologické náročnosti k 31.12. 2002

Zdroj: vlastní výpočty na základě údajů ČNB

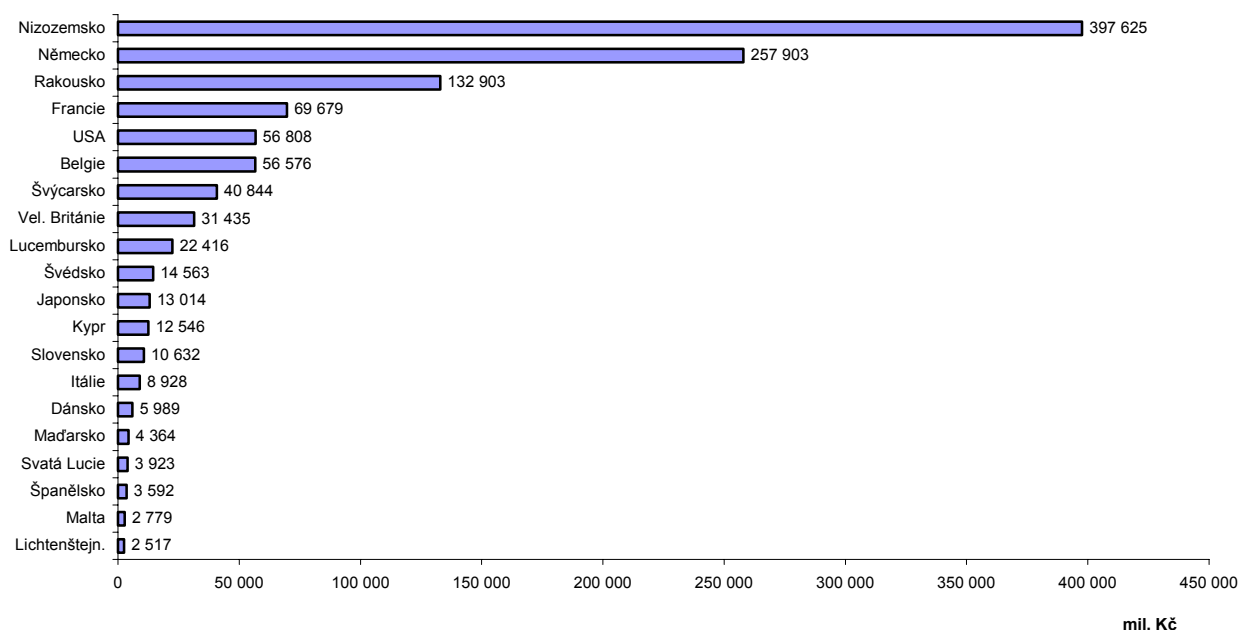
V odvětví zpracovatelského průmyslu byl zaznamenán nejvyšší stav přímých zahraničních investic členěných podle technologické náročnosti v oblasti medium high-tech. Podíl PZI investovaných do tohoto oboru na celkových PZI ve zpracovatelském průmyslu činil 35,2 %. Nejméně PZI (podíl 9,2 %) bylo investováno do oboru špičkových technologií, nebo-li high-tech oborů. Skupiny odvětví podle technologické náročnosti jsou popsány v kapitole 9.

9.2.2 Přímé zahraniční investice v ČR v rozdělení podle země investora

PZI lze také členit teritoriálně podle země investora. Toto členění je nutno brát jako informativní, neboť sídlo firmy (např. v důsledku daňových výhod) nemusí být v zemi, kde jsou ekonomickou činností vytvořeny finanční prostředky pro zahraniční investice – příkladem jsou poměrně vysoké investice z Kypru nebo dalších malých evropských zemí – Lucemburska, Maltý, Lichtenštejnska a karibského ostrova Svatá Lucie, které se objevují vysoko v žebříčku zahraničních investorů v ČR.

Graf č. 9-4:

Stav přímých zahraničních investic podle země investora k 31.12. 2002 (mil. Kč)

Zdroj: ČNB

V grafu č. 9-4 je uvedeno 20 největších investorských zemí v ČR. Lze předpokládat nejvyšší investice plynoucí z Nizozemska (397,6 mld. Kč) neodpovídající váze ekonomiky této země a jsou spíše důsledkem disponibilních finančních prostředků afilací zámořských společností sídlících v Nizozemsku. Na dalších místech se objevují vyspělé průmyslové ekonomiky – Německo (257,9 mld. Kč), Rakousko 132,9 mld. Kč) - u těchto zemí hraje svou roli i geografická blízkost, a další, převážně evropské země: Francie, USA, Belgie, Švýcarsko atd. Mezi investicemi z malých ekonomik vede Lucembursko (22,4 mld. Kč), dále Kypr (12,6 mld. Kč), dalšími jsou karibský ostrov Svatá Lucie, Malta a Lichtenštejnsko.

Následující tabulka č. 9-2 přináší 16 nejvýznamnějších investorských zemí v ČR z pohledu PZI do zpracovatelského průmyslu v pořadí zemí podle hodnot stavu přímých zahraničních investic v oblasti vyšší technologické náročnosti (high-tech /HT/+ medium high-tech /MHT/).

Tab. č. 9-2:

Stav přímých zahraničních investic do zpracovatelského průmyslu v rozdělení podle oblastí technologické náročnosti a země investora k 31.12. 2002 (mil. Kč) (V pořadí dle stavu PZI do odvětví high-tech /HT/ + medium high-tech /MHT/)

Poř.	Země	HT+MHT	MLT+LT	Celkem	Poř.	Země	HT+MHT	MLT+LT	Celkem
1	Německo	77 000	55 087	132 087	9	Itálie	3 222	3 546	6 768
2	Nizozemsko	31 348	73 189	104 537	10	Slovensko	3 109	256	3 365
3	USA	20 502	5 796	26 298	11	Lucembursko	1 823	6 790	8 613
4	Japonsko	10 344	1 417	11 761	12	Švédsko	1 020	5 131	6 151
5	Francie	9 736	11 814	21 550	13	Maďarsko	984	1 203	2 187
6	Švýcarsko	7 799	9 172	16 971	14	Belgie	585	8 239	8 824
7	Rakousko	6 745	29 240	35 985	15	Kypr	493	2 197	2 690
8	Vel. Británie	4 397	7 033	11 430	16	Dánsko	10	1 892	1 902

Zdroj: ČNB

Vysvětlivky:

HT+MHT: odvětví s vysokou technologickou náročností (high-tech /HT/) + odvětví se středně vysokou technologickou náročností (medium high-tech /MHT/) (dohromady tvoří oblast s vyšší technologickou náročností)

MLT+LT: odvětví se středně nízkou technologickou náročností (medium low-tech /MLT/) + odvětví s nízkou technologickou náročností (low-tech /LT/) (dohromady tvoří oblast s nižší technologickou náročností)

Zde se objevuje již jiné pořadí stavu PZI. V celkovém objemu PZI do zpracovatelského průmyslu je v čele Německo (132,0 mld. Kč), následované Nizozemskem (104,5 mld. Kč), Rakouskem (36,0 mld. Kč), Spojenými státy (26,3 mld. Kč) a Francií (21,6 mld. Kč). V pořadí podle výše PZI do odvětví high-tech+ medium high-tech je největším investorem Německo (77,0 mld. Kč), dále Nizozemsko (31,3 mld. Kč), Spojené státy (20,5 mld. Kč), Japonsko (10,3 mld. Kč) a Francie (9,7 mld. Kč). Z malých ekonomik se mezi investory do odvětví pokročilé technologie zpracovatelského průmyslu objevuje pouze průmyslově vyspělé Lucembursko na 11. místě a na 15. místě Kypr jako jediná země z okruhu daňově výhodných zemí. Lze konstatovat, že až na výjimku (Kypr) investice do oblasti s vyšší technologickou náročností zpracovatelského průmyslu (a i do zpracovatelského průmyslu jako celku) jdou z průmyslově vyspělých zemí (souvisí to i s tím, že PZI do zpracovatelského průmyslu vyžadují hlubší technologické znalosti a také bývají doprovázeny novými technologiemi, jejichž zavedení včetně předání know-how a zaškolení vyžaduje vysoce kvalifikovaný personál, který je k dispozici především mateřských podniků nebo jejich afilací ve vyspělých zemích). Investice z „daňových rájů“ směřují téměř výhradně do odvětví služeb.

V České republice ve dvou high-tech odvětvích zpracovatelského průmyslu se v důsledku přímých zahraničních investic výrazně zvýšil vývoz – v OKEČ 30 (podle produktového pojetí jí blízké skupině 2) a v OKEČ 32 (a jí nejbližší odpovídající skupině 3), blíže viz kapitola 11.

V OKEČ 30 (počítače) se na vývozu podílely hlavně afilace nadnárodních firem z Asie, které vyvážejí z ČR téměř celé spektrum produkce - počítače a jejich díly.

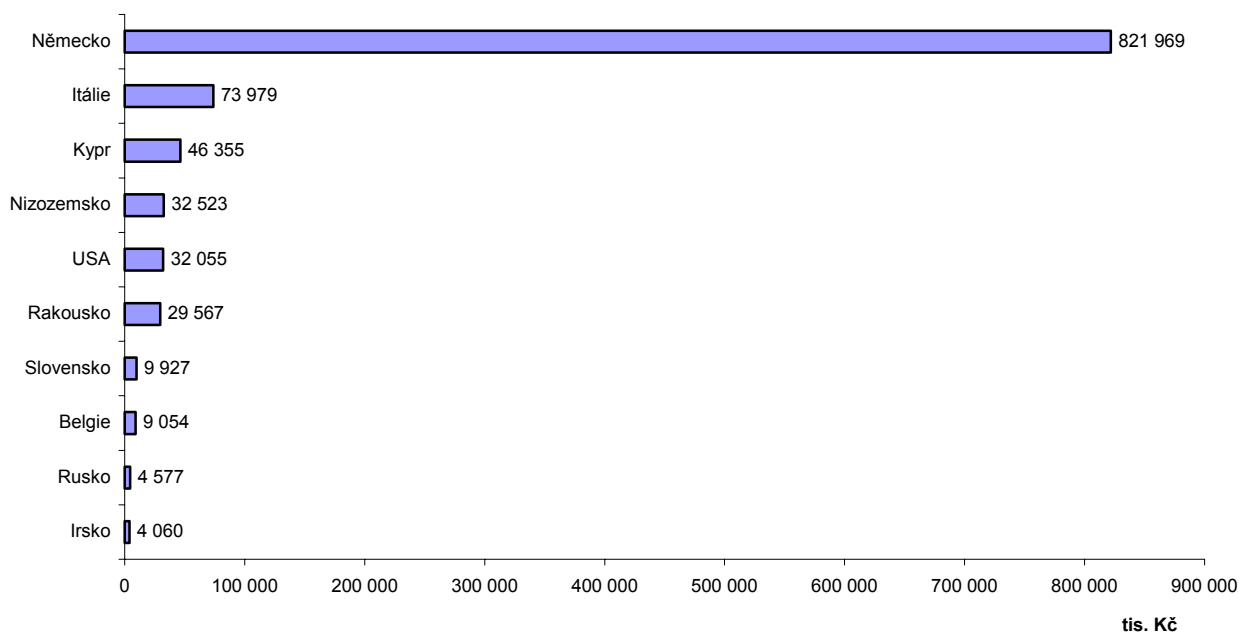
V OKEČ 32 se na vývozu z ČR nejvíce podílely afilace nadnárodních firem z Německa, Nizozemska, USA, Kanady, Japonska a dalších zemí. Jejich produkce v oblasti průmyslové i spotřební elektroniky a jejich částí je rovněž určena hlavně na vývoz.

Investující zahraniční firmy, zvláště v high-tech odvětvích, rovněž začínají budovat ve svých afilacích technologická a inovační centra - nejvýznamnější je v tomto ohledu OKEČ 32.

Na grafu č. 9-5 je uveden stav přímých zahraničních investic v OKEČ 73 (Výzkum a vývoj). Je patrné, že přímé zahraniční investice do tohoto odvětví pocházejí hlavně z Německa (78 % z celkových investic).

Graf č. 9-5:

Stav přímých zahraničních investic v ČR v OKEČ 73 (Výzkum a vývoj) v rozdělení podle země investora k 31.12. 2002 (tis. Kč)

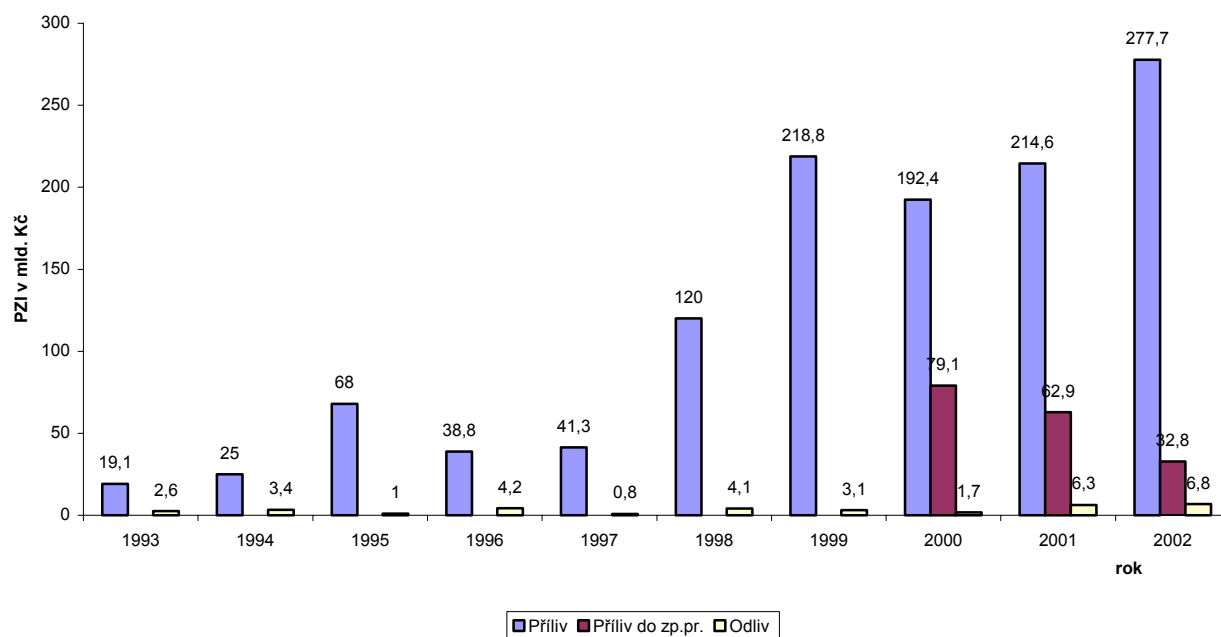
Zdroj: ČNB

9.2.3 Toky přímých zahraničních investic v ČR

Kromě ukazatele stavu přímých zahraničních investic ke konci roku se sledují i toky přímých zahraničních investic v daném roce. Z pohledů toků přímých zahraničních investic převyšuje příliv PZI do ČR nad odlivem PZI do zahraničí.

Graf č. 9-6:

Přímé zahraniční investice (PZI) - příliv do ČR a odliv z ČR do zahraničí v období 1993-2002 (mld. Kč)

Zdroj: ČNB

Z uvedených hodnot v grafu č. 9-6 je, i přes meziroční kolísání, patrný trend přílivu přímých zahraničních investic do ČR v období 1993-2002, které jako celek také meziročně kolísají, a je zřejmé, že pro analýzu PZI je třeba hodnotit investice do jednotlivých skupin odvětví samostatně. Pro porovnání jsou uvedeny pro období 2000-2002 i PZI do zpracovatelského průmyslu. Investice do zpracovatelského průmyslu tvoří pouze segment celkového přílivu PZI, které plynuly v letech 2000-2002 většinou do jiných odvětví ekonomiky.

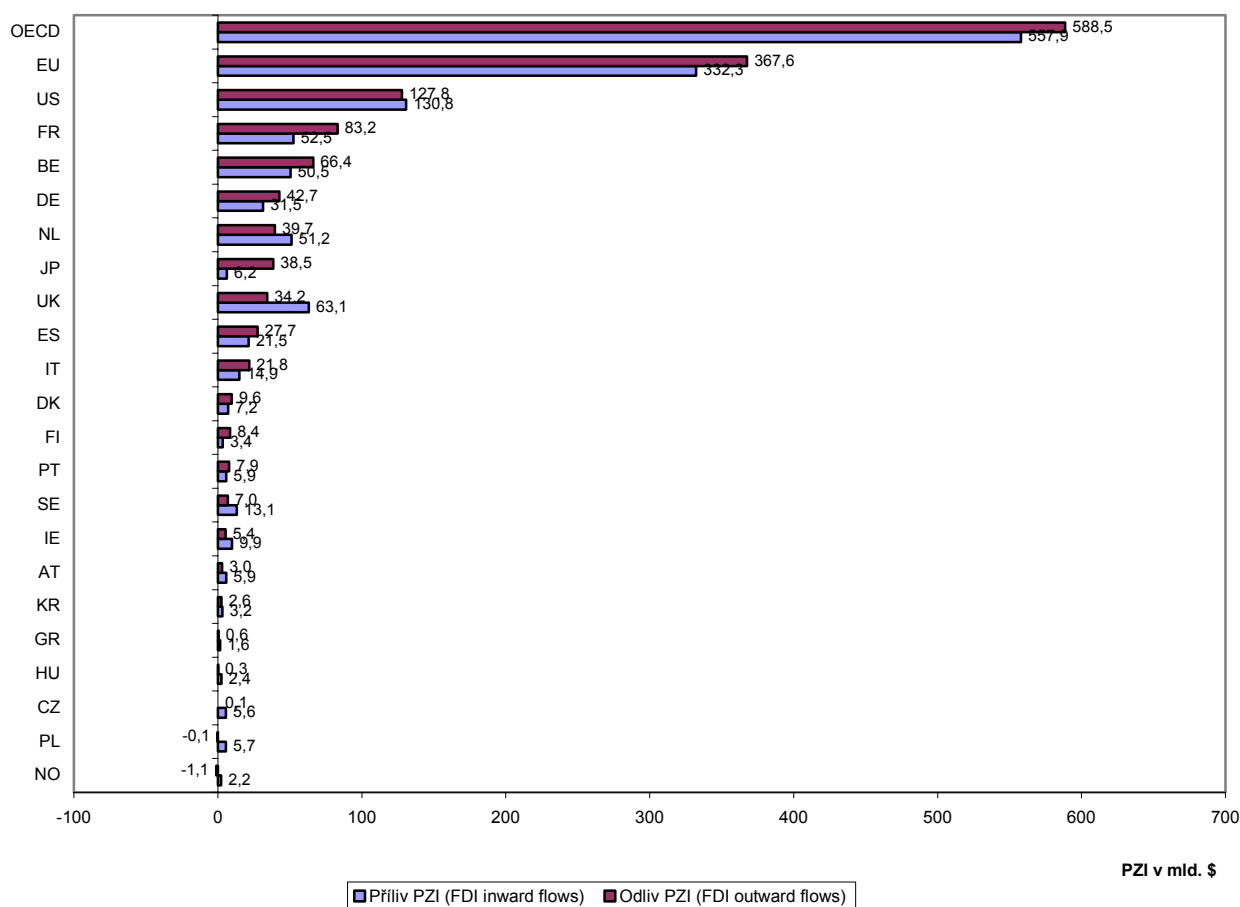
Celkově lze pozorovat výrazný vzestup přílivu zahraničních investic v průběhu 90. let, což souvisí s postupnou privatizací české ekonomiky a přitažlivostí naší ekonomiky pro PZI. **Odliv investic do zahraničí od podniků se sídlem v ČR (domácí mateřské podniky a afilace zahraničních podniků) je v porovnání s přílivem malý a nemá výrazně stoupající tendenci, proto analýza afilací pod zahraniční kontrolou v ČR s dostatečnou přesností charakterizuje celkovou situaci ČR v této oblasti.**

Výrazné zvýšení PZI v roce 2002 bylo způsobeno vysokými investicemi do odvětví dopravy a telekomunikací OKEČ 60-64 (předběžné výsledky za rok 2003 naznačují, že došlo k poklesu celkových zahraničních investic do ČR, který se však netýká zpracovatelského průmyslu, nýbrž odvětví služeb - pokles v odvětví dopravy a telekomunikací). Přesto lze zhodnotit, že příliv zahraničních investic do ČR, nehledě na meziroční kolísání v jednotlivých odvětvích, má trvalý charakter a představuje jeden ze základních impulsů pro rozvoj české ekonomiky.

9.3 Přímé zahraniční investice v zemích EU a OECD

Pro transformující se ekonomiky (včetně ČR) je charakteristický výrazný příliv přímých zahraničních investic, který naprosto převyšuje hodnoty odlivu tuzemských investic do zahraničí. Příliv přímých zahraničních investic do ČR v roce 2002 činil 227,7 mld. Kč a odliv PZI ze země do zahraničí pak 32,8 mld. Kč.

Graf č. 9-7:
Příliv a odliv přímých zahraničních investic (PZI) ve vybraných státech v roce 2001 v mld. \$

Zdroj: OECD, STI Scoreboard 2003

Naopak pro vyspělé ekonomiky EU je trend naprosto opačný. V případě států se silnými ekonomikami jako jsou Německo a Francie dochází k výraznému odlivu přímých zahraničních investic, který převažuje nad přílivem PZI. Tento efekt souvisí i s přesunem výroby nadnárodních a národních podniků směrem na východ (do nových členských zemí EU, nebo do Číny či Indie), kde jsou pro podnik levnější náklady výroby (hlavně mzdové náklady na pracovní sílu). V zájmu zachování konkurenceschopnosti koncernů dochází k výraznému odlivu PZI a investicím v zahraničí, kde jsou budovány nové továrny pro výrobu.

Srovnání přílivu a odlivu PZI ve vybraných zemích v roce 2001 ukazuje graf č. 12-7. Spojené státy si zachovávají i přes výrazné investice do zahraničí vyšší podíl přílivu zahraničního kapitálu (130,8 mld. \$) než činí jeho odliv ze země (127,8 mld. \$). Tento vztah platí i v případě Jižní Koreje. U vyspělých států EU dochází k vyššímu odlivu přímých zahraničních investic než je jejich příliv. Tento případ se týká hlavně již zmíněného Německa, Francie, dále pak Itálie a technologicky vyspělých států, kterými jsou Finsko a Švédsko. Tomuto jevu se vymyká pouze Velká Británie, která v roce 2001 vykázala vyšší příliv PZI než odliv.

V případě Norska a Polska jsou hodnoty odlivu přímého zahraničního kapitálu záporné.

9.4 Činnost nadnárodních podniků

Vysoká míra přímých zahraničních investic, vyčíslená v předchozích oddílech této kapitoly, přinesla rozsáhlé změny ve vlastnictví podniků v průmyslu a ve službách. Skutečností, která navazuje na přímé zahraniční investice, je především vznik nadnárodních podniků /multinational enterprise (MNE)/, které jsou nosným prvkem globalizace. Nadnárodní podniky jsou tvořeny mateřskými podniky v dané zemi a jejich afilacemi v zahraničí. Vznik afilací pod zahraniční kontrolou je základním rysem přímých zahraničních investic do ČR, a tyto afilace výrazně ovlivňují ekonomiku. Na druhou stranu přímé zahraniční investice z ČR do zahraničí jsou velmi omezené (viz čl. 9.2.2), proto i otázky týkající se mateřských společností v ČR, které mají afilace v zahraničí, hrají v současné době malý význam. Kapitola č. 9 je proto doplněna o základní údaje o afilacích pod zahraniční kontrolou v ČR.

9.4.1 Afilace pod zahraniční kontrolou ve zpracovatelském průmyslu (OKEČ 15-37)

Byla navržena celá řada ukazatelů pro zachycení činnosti afilací zahraničních společností v dané zemi. Mezi základní statistické ukazatele, které charakterizují nadnárodní podniky, a jsou použity v této podkapitole, patří: podíl počtu zaměstnanců (průměrný evidenční počet ve fyzických osobách), účetní přidané hodnoty a obratu afilací pod zahraniční kontrolou² na celkových hodnotách za všechny podniky. Následující tabulka č. 9-3 přináší podíly počtu zaměstnanců, účetní přidané hodnoty (ÚPH) a obratu v afilacích pod zahraniční kontrolou na celkových hodnotách ve zpracovatelském průmyslu v letech 1997 až 2002.

Tab. č. 9-3:

Zpracovatelský průmysl (OKEČ 15-37) – podíl afilací pod zahraniční kontrolou na celkových hodnotách počtu zaměstnanců, účetní přidané hodnoty a obratu v České republice v období 1997-2002 (%)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Zaměstnanci	10,3	13,0	16,3	24,9	29,1	30,3
Účetní přidaná hodnota	15,0	18,7	25,9	38,7	44,3	41,7
Obrat	16,9	21,6	27,0	39,9	43,9	45,9

Zdroj: ČSÚ

Od roku 1997 roste ve zpracovatelském průmyslu podíl zahraničních afilací na celkových hodnotách, a to jak v počtu zaměstnanců, tak v přidané účetní hodnotě (ÚPH) a obratu. V roce 1997 pracovalo v afilacích zahraničních podniků ve zpracovatelském průmyslu 138 tis. zaměstnanců z celkového počtu 1 343 tis. zaměstnanců pracujících v OKEČ 15-37, tj. podíl 10,3 % zaměstnanců v afilacích. V roce 2002 pracovalo v afilacích již 372 tis. zaměstnanců a ve zpracovatelském průmyslu celkem 1 227 tis. tj. podíl 30,3 % v afilacích. Stejně tak účetní přidaná hodnota vzrostla u afilací z 15,0 % v roce 1997 na 41,7 % v roce 2002 a obrat afilací ze 16,9 % na 45,9 % obratu vytvořeného ve zpracovatelském průmyslu. Z údajů lze odvodit, že účetní přidaná hodnota a obrat rostou v afilacích rychleji, než počet zaměstnanců, což vypovídá o vyšší efektivitě afilací ve srovnání s domácími podniky.

Největší podíl zaměstnanců pracujících v zahraničních afilacích vykázala skupina odvětví high-tech (viz graf č. 9-10). V roce 2002 činil podíl zaměstnanců v afilacích pod zahraniční kontrolou v této skupině na

² Podle metodiky OECD je afilace (dceřinná společnost) podnik, kde vlastní více než 50 % vlastnických práv mateřská zahraniční společnost.

celkovém počtu zaměstnanců v high-tech odvětvích průměrně 47,0 %. Stejně tak i podíl účetní přidané hodnoty afilací byl nejvyšší pro skupinu high-tech, v roce 2002 dosáhl 48,8 % z celkové hodnoty účetní přidané hodnoty ve skupině odvětví high-tech. Podíly afilací ve skupině medium high-tech jsou: podíl počtu zaměstnanců je 41,3 % a podíl účetní přidané hodnoty afilací je 52,4 % z celkových hodnot.

Pro jednotlivá odvětví high-tech jsou počty zaměstnanců v roce 2002 uvedeny v tabulce č. 9-4:

Tab. č. 9-4:

Odvětví high-tech ve zpracovatelském průmyslu – podíl afilací pod zahraniční kontrolou na celkových hodnotách počtu zaměstnanců v roce 2002

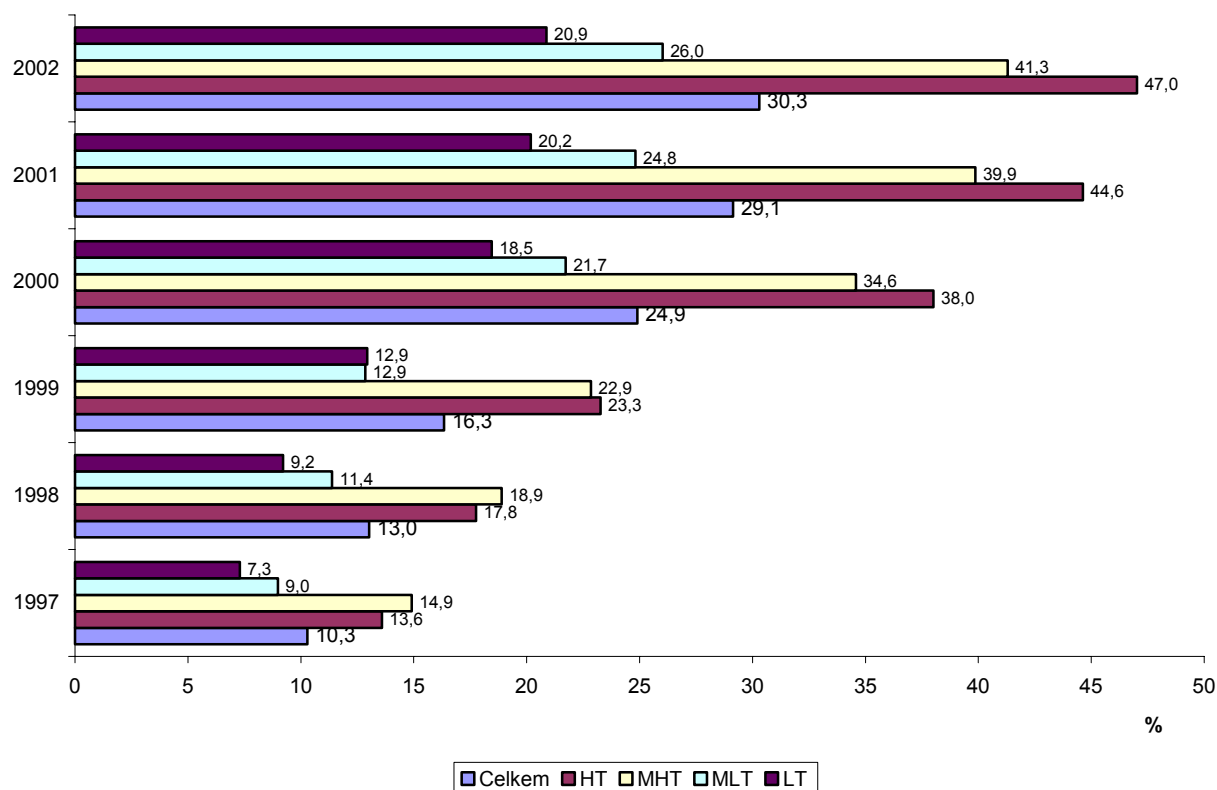
OKEČ/skupina	Zaměstnanci v afilacích	Zaměstnanci celkem	Podíl %
244	3 990	8 092	49,3
30	6 164	8 003	77,0
32	18 020	29 143	61,8
33	8 033	26 881	29,9
353	1 452	7 963	18,2
High-tech celkem	37 659	80 081	47,0

Zdroj: ČSÚ

Následující grafy č. 9-8 a č. 9-9 přinášejí podíly počtu zaměstnanců a ÚPH v afilacích pod zahraniční kontrolou na celkových hodnotách ve zpracovatelském průmyslu v členění podle skupin technologické náročnosti odvětví za období 1997-2002. Z grafů je patrné, počet zaměstnanců v afilacích vzrostl v období 1997-2002 ve všech skupinách členěných podle technologické náročnosti, přičemž největší růst byl v odvětvích high-tech a medium high-tech. Podle podílu počtu zaměstnanců v afilacích lze také usuzovat, že zahraniční investice směřují více do oblasti s vyšší technologickou náročností (high-tech a medium high-tech).

Graf č. 9-8:

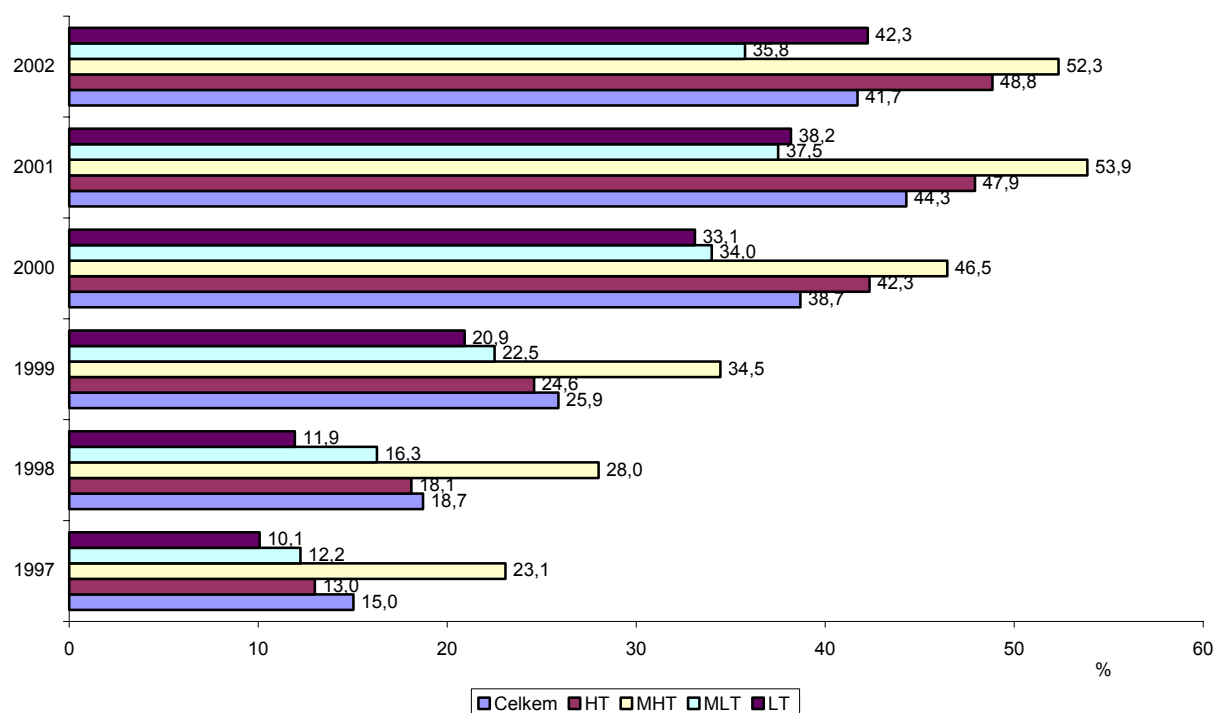
Podíl afilací pod zahraniční kontrolou na celkovém průměrném evidenčním počtu zaměstnanců (fyzické osoby) ve skupinách odvětví podle technologické náročnosti ve zpracovatelském průmyslu (OKEČ 15-37) v období 1997-2002 (%)

Zdroj: ČSÚ

Graf č. 9-9:

Podíl afilací pod zahraniční kontrolou na celkové účetní přidané hodnotě ve skupinách odvětví podle technologické náročnosti ve zpracovatelském průmyslu (OKEČ 15-37) v období 1997-2002 (%)

Zdroj: ČSÚ

9.4.2 Afilace pod zahraniční kontrolou ve službách (OKEČ 40-99)

Vysoké přímé zahraniční investice v ČR do oblasti obchodu a oprav, dopravy a telekomunikací, finančního zprostředkování, nemovitostí a služeb pro podniky vedou i ke vzniku rozsáhlého zahraničního vlastnictví ve službách. Do služeb zde zahrnujeme OKEČ 40 až 99, v rozdělení do skupin podle intenzity znalostí.

V období od roku 1997 roste i ve službách podíl zahraničních afilací na celkových hodnotách jak v počtu zaměstnanců, tak i v přidané účetní hodnotě. V roce 1997 pracovalo v afilacích zahraničních podniků ve službách 127 tis. zaměstnanců z celkového počtu 1 849 tis. zaměstnanců pracujících v OKEČ 40-99, tj. podíl 6,9 % zaměstnanců v afilacích. V roce 2002 pracovalo v afilacích již 301 tis. zaměstnanců z celkového počtu 1 725 tis. zaměstnanců ve službách, tj. podíl 17,5 % v afilacích. Stejně tak účetní přidaná hodnota vzrostla v případě afilací z podílu 11,4 % v roce 1997 na 24,8 % v roce 2002. Tyto hodnoty jsou zřetelně nižší, než ve zpracovatelském průmyslu.

Z tohoto hodnocení se vymyká oblast finančního zprostředkování – OKEČ 65 až 67, kde je přibližně tříčtvrtinový podíl zahraničních afilací na celkových hodnotách počtu zaměstnanců a účetní přidané hodnoty.³ Pro jednotlivá odvětví služeb s vysokou technologickou náročností jsou počty zaměstnanců podnikatelského sektoru v roce 2002 uvedeny v následující tabulce č. 9-5:

Tab. č. 9-5:

Odvětví služeb s vysokou technologickou náročností (KIHTS)– počty zaměstnanců v afilacích, počty zaměstnanců celkem a podíl afilací pod zahraniční kontrolou na celkových hodnotách počtu zaměstnanců v roce 2002 (%)

OKEČ/skupina	Zaměstnanci v afilacích	Zaměstnanci celkem	Podíl %
64	8 361	70 732	11,8
72	7 552	33 003	22,9
73	347	5 481	6,3
KIHTS celkem	16 260	112 487	14,5

Zdroj: ČSÚ

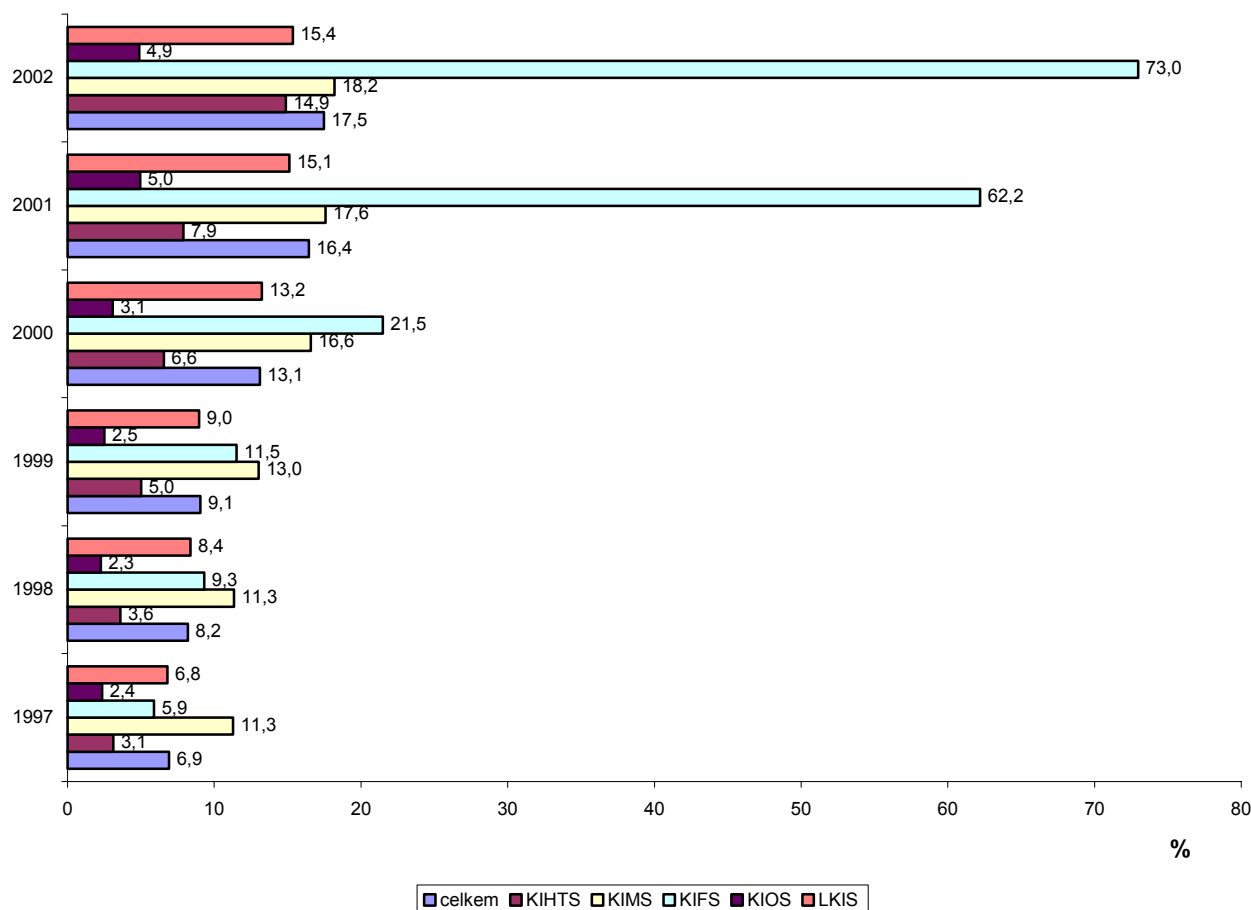
³ Pozn.: OKEČ 73 (Výzkum a vývoj) je za období 1997-2002 hodnocena v kapitole 10.

Z odvětví služeb s vysokou technologickou náročností (KIHTS) je nejvyšší podíl počtu zaměstnanců afilací v činnostech v oblasti výpočetní techniky (OKEČ 72) a dále pak ve výzkumu a vývoji (OKEČ 73), která je hodnocena i v kapitole 10, je podíl počtu zaměstnanců afilací nižší.

Základní údaje o podílu počtu zaměstnanců a účetní přidané hodnotě v afilacích na celkových hodnotách pro jednotlivé skupiny služeb podle intenzity znalostí za období 1997-2002 jsou v grafech č. 9-10 a č. 9-11.

Graf č. 9-10:

Podíl afilací pod zahraniční kontrolou na celkovém průměrném evidenčním počtu zaměstnanců (fyzické osoby) v jednotlivých skupinách odvětví podle intenzity znalostí ve službách (OKEČ 40-99) v období 1997-2002 (%)

Zdroj: ČSÚ

Vysvětlivky:

Členění odvětví zpracovatelského průmyslu a služeb do skupin použité v podkapitole 12.4 v tabulkách č. 9-4 až 9-6 a na grafech č. 9-8 až 9-12:

Skupiny podle technologické náročnosti ve zpracovatelském průmyslu - viz vysvětlivky k tabulce č. 9-2.

Skupiny podle intenzity znalostí ve službách jsou následující:

a) Služby intenzivních znalostí:

KIHTS – Služby s vysokou technologickou náročností OKEČ 64, 72, 73:

OKEČ 64 – Pošta a telekomunikace

OKEČ 72 – Výpočetní technika

OKEČ 73 – Výzkum a vývoj

KIMS - Obchodní služby OKEČ 61, 62, 70, 71, 74

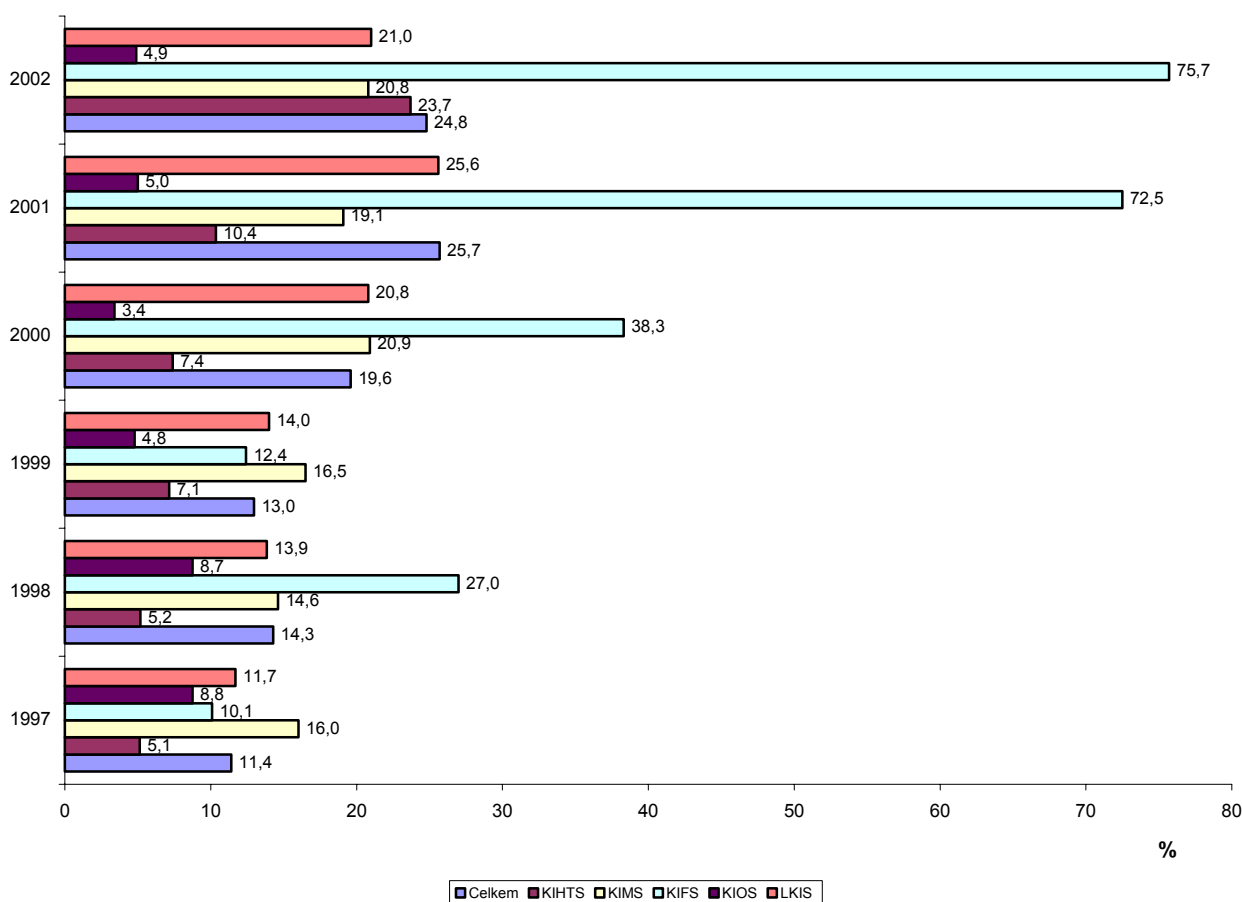
KIFS – Finanční služby OKEČ 65, 66, 67

KIOS - Ostatní služby OKEČ 80, 85, 92

b) LKIS – Služby méně intenzivních znalostí – OKEČ 40, 41, 45, 50, 51, 52, 55, 60, 63, 75, 90, 91, 93

Graf č. 9-11:

Podíl afilací pod zahraniční kontrolou na celkové účetní přidané hodnotě v jednotlivých skupinách odvětví podle intenzity znalostí ve službách (OKEČ 40-99) v období 1997-2002 (%)

Zdroj: ČSÚ

9.4.3 Průmyslové nadnárodní podniky v zemích OECD

Rozvoj nadnárodních podniků ve světovém měřítku je jedním z hlavních rysů celosvětové globalizace. Pro porovnání údajů za ČR s dalšími státy jsou souhrnně dále uvedeny pro vybrané země ukazatele podílu počtu zaměstnanců a obrátu v afilacích na celkových hodnotách pro zpracovatelský průmysl, které jsou získané z materiálů OECD. Zde je potřebné konstatovat, že tyto podíly jsou pro země s rozvinutou ekonomikou dlouhodobě stabilní s malým vzestupem a představují obraz jednotlivých ekonomik po dlouhodobém vývoji, zatímco u nových členských zemí EU (ČR, Maďarsko, Polsko) jsou výsledkem vysokých přímých zahraničních investic ve sledovaném období 1995-2002 a z toho plynoucího rychlého zvyšování podílu afilací ve zpracovatelském průmyslu těchto nových členských zemí v tomto období.

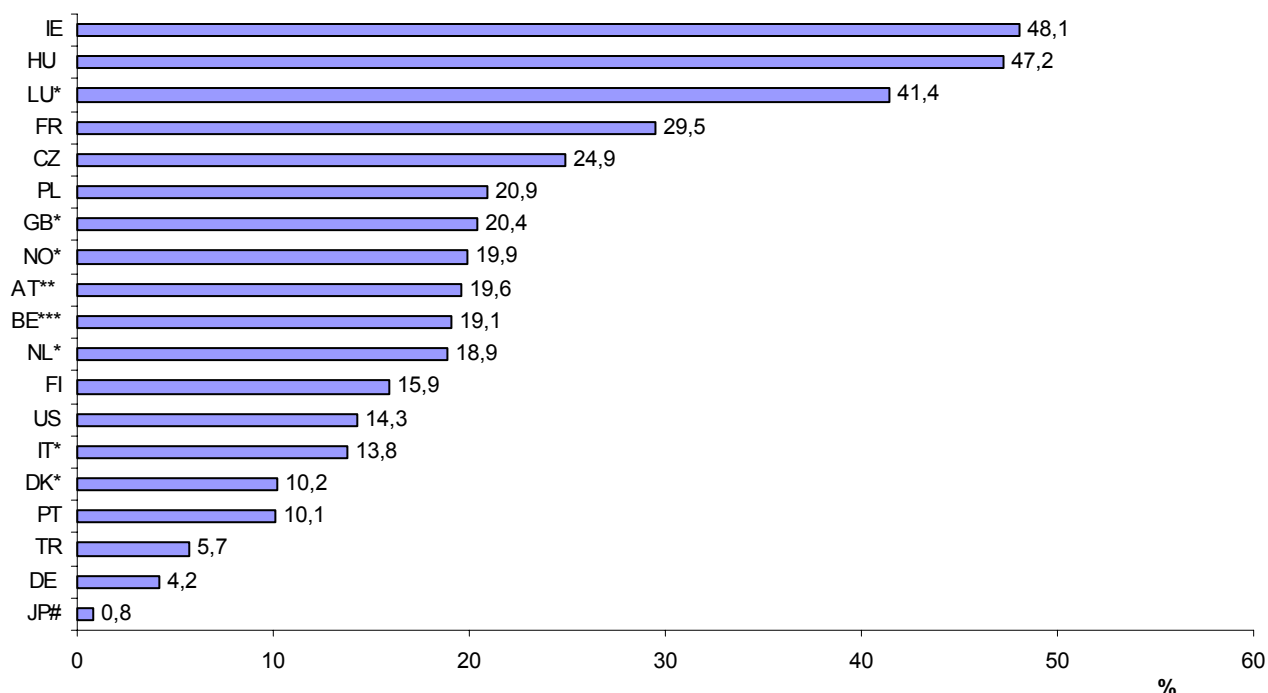
Dle grafu č. 9-14 lze země OECD orientačně rozčlenit podle podílu počtu zaměstnanců afilací na celkovém počtu zaměstnanců ve zpracovatelském průmyslu na:

- země s relativně malým podílem afilací – hlavně Japonsko, nízký podíl je i v Německu;
- na většinu zemí, které mají podíl afilací mezi 10 až 30 %;
- země s vysokým podílem afilací kolem 40 % a více – Lucembursko, Irsko a v současné době i Maďarsko.

Grafy č. 9-12 a č. 9-13 níže ukazují, že ČR a další nové členské země EU (Polsko, Maďarsko) mají v důsledku vysokých PZI významný podíl počtu zaměstnanců a obrátu v afilacích pod zahraniční kontrolou - z tohoto pohledu se tyto země postupně zařazují mezi země s vysokým podílem zahraničních afilací ve zpracovatelském průmyslu, přičemž tento proces není ještě uzavřen.

Graf č. 9-12:

Podíl počtu zaměstnanců afilací pod zahraniční kontrolou na celkovém počtu zaměstnanců ve zpracovatelském průmyslu v roce 2000 ve vybraných zemích (%)

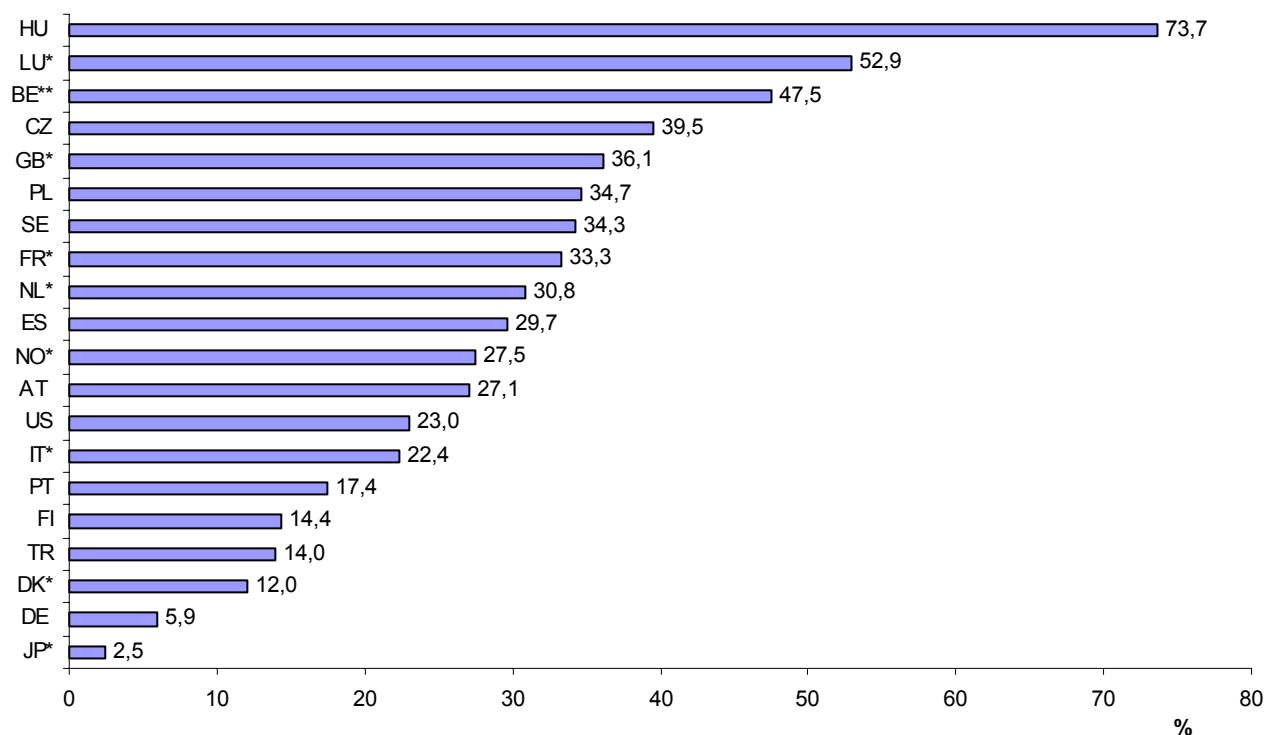

Vysvětlivky: * údaje z roku 1999, ** údaj z roku 1998, *** údaj z roku 1997, # údaj z roku 1996

Zdroj: OECD, STI Scoreboard 2003

Graf č. 9-13:

Podíl obrátu afilací pod zahraniční kontrolou (%) na celkovém obrátu ve zpracovatelském průmyslu v roce 2000 ve vybraných zemích

Vysvětlivky: * údaje z roku 1999, ** údaj z roku 1997

Zdroj: OECD, STI Scoreboard 2003

Závěr

Přímé zahraniční investice jsou často i mediálně posuzovány, hodnotí se jejich celková velikost, přínosy pro různá odvětví, jednotlivé regiony atd. Záměrem této kapitoly bylo podat základní informace o přímých zahraničních investicích z hlediska jejich celkové výše, členění podle investic do průmyslu a služeb, jednotlivých odvětvových skupin a jejich teritoriálního původu.

Ukazuje se, že tento způsob hodnocení vede k dalšímu rozšíření našich poznatků o tomto pilíři ekonomické globalizace.

Z hlediska přímých zahraničních investic se pozice ČR vyznačuje (stejně jako u dalších zemí s transformující se ekonomikou vstupujících do EU – např. Polsko, Maďarsko, Slovensko) hlavně přílivem přímých zahraničních investic. Odliv tuzemských investic do zahraničí je k přílivu malý. Tato situace neplatí pro vyspělé státy, kdy odliv PZI často převažuje nad přílivem PZI.

Přímé zahraniční investice do OKEČ 73, což jsou samostatné společnosti s hlavním zaměřením na výzkum a vývoj, jsou ve srovnání s celkovou výší PZI malé, přesto budovaná technologická a inovační centra, jež jsou součástí afilací pod zahraniční kontrolou zvláště v high-tech odvětvích, jsou dobrým příslibem pro další rozvoj VaV v následujících letech.

Velký příliv zahraničních investic v případě ČR i dalších transformujících se zemích, které vstoupily v roce 2004 do EU, vedl ke vzniku rozsáhlé části průmyslu a služeb, která je tvořena afilacemi pod zahraniční kontrolou. Podíl obrátu afilací na celkovém obrátu je vyšší, než podíl pracovníků v afilacích na celkovém počtu pracovníků tj. ekonomická aktivita afilací je vyšší, než podniků kontrolovaných domácím kapitálem. Totéž platí i pro oblast vývozu v oblasti s vyšší technologickou náročností. Lze proto hodnotit vznik afilací v důsledku PZI pozitivně, neboť ze zahraničí zvláště do high-tech odvětví přicházejí nové technologie a vytváří se potřeba dalších kvalifikovaných pracovníků, a tím i poptávka po vysoce kvalifikovaných lidských zdrojích.